

Båtmiljörådets lilla miljöguide

Toalettavfall • Ren båtbottnen • Skrotning av båtar

Båtmiljörådet – vilka är det?

Båtmiljörådet är en sammanslutning där myndigheter och organisationer som arbetar med båtlivets miljöfrågor kan utbyta information och erfarenheter. Rådet har arbetat fram ett miljöprogram som består av tolv punkter där insatser behöver göras. För att sprida den samlade kunskapen vidare till båtlivet finns nu denna lilla miljöguide, med fakta och konkreta tips på hur båtlivet kan bli miljövänligare.

Båtmiljörådets miljöprogram

Båtlivet ger möjlighet till rekreation och naturupplevelse vilket bidrar till folkhälsan. Att våra sjöar och hav inte påverkas negativt av våra aktiviteter är viktigt för att säkra att vi också i framtiden kan njuta av att vistas i och kring dem. Alla insatser för en friskare miljö är värdefulla! Båtmiljörådet vill genom miljöprogrammet arbeta för ett hållbart båtliv.

Miljöprogram för fritidsbåtar:

- 1 Avgas- och ljudemissioner, nya båtar och båtmotorer
- 2 Avgas- och ljudemissioner, befintliga båtar och båtmotorer
- 3 Energieffektiva båtar och motorer
- 4 Körsätt
- 5 Hänsynsområden
- 6 Ilandlämning och mottagning av avfall
- 7 Toalettavfall
- 8 Bränslespill vid tankning
- 9 Ren båtbottnen
- 10 Uppläggnings-, skötsel- och kemikalier
- 11 Skrotning av båtar
- 12 Bottenpåverkan från båtlivet

Miljö kvalitetsmålen

Innehållet i miljöprogrammet har utarbetats av en arbetsgrupp tillsatt av Båtmiljörådet och visar hur de aktuella miljöfrågorna bedöms samt innehåller överenskommelser om åtgärder.

Stöd för innehållet finns i miljö kvalitetsmålen ”Begränsad klimatpåverkan”, ”Bara naturlig försurning”, ”Frisk luft”, ”Giftfri miljö”, ”Hav i balans, levande kust och skärgård” samt ”Ingen övergödning”.

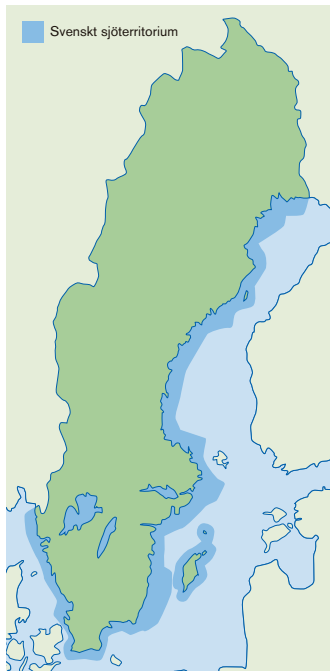
Miljöguiden

Båtmiljörådet kommer under en treårsperiod arbeta med tre fokusområden och denna miljöguide innehåller information och tips om vad du som båtägare kan göra inom dessa områden;

- **Toalettavfall**
- **Ren båtbottnen, uppläggning, skötsel och kemikalier**
- **Skrotning av båtar**

MEMLEMMAR I BÅTMILJÖRÅDET

Transportstyrelsen
Havs- och vattenmyndigheten
Kemikalieinspektionen
Sjöfartsverket
Sweboat
Svenska båtunionen
Föreningen gästhamnar Sverige
Göteborgs stad, miljöförvaltningen
Länsstyrelsen i Stockholms län
Naturskyddsföreningen
Sjösportens samarbetsdelegation
Skärgårdsstiftelsen i Stockholms län
Sveriges Sportfiske- och Fiskevårdsförbund
Stiftelsen Håll Sverige Rent
Svenska Kryssarklubben
Svenska petroleum och biodrivmedel institutet
Svenskt Marintekniskt Forum
Sveriges Kommuner och Landsting
Väst kuststiftelsen

Från 1 april 2015

Förbud för fritidsbåtar att släppa ut toalettavfall i vattnet.

Töm inte i sjön

Från den 1 april 2015 blir det förbjudet för fritidsbåtar att släppa ut toalettavfall i vattnet, vilket gäller i hela Sveriges sjöterritorium. Förbudet gäller alla fritidsbåtar förutom de som är K-märkta. Med toalettavfall menas allt utsläpp av avloppsvatten och annat avfall från varje typ av toalett, även transportabla.

Toalettavfall innehåller näringsämnen fosfor och kväve, vilka bidrar till att sjöar och hav blir övergödda. Det viktigaste med utsläppsförbudet är att fosfor och kvävet inte hamnar i vattnet så vattenkvaliteten inte ytterligare försämras, därför är det viktigt att även båtägare utan toalett ser till att deras avfall inte hamnar i vattnet. Urinen är det som är skadligast för vattnet då det innehåller högst halter av fosfor, vilket ger näring åt exempelvis alger. Den urin en människa producerar under ett dygn ger näring åt ett kilo alger.

Under högsäsong i välbesökta vikar och hamnar kan koncentrationerna av näringsämnen och bakterier i vattnet uppnå höga halter. Om man badar och får i sig sådant vatten kan det leda till hälsoproblem.

Krav på mottagande

Det finns flera alternativ för omhändertagande av toalettavfallet. Fasta båttoaletter kan tömmas i land via sugtömning till någon av de mottagningsanordningar som finns i fritidsbåtshamnarna. Portabla båttoaletter kan bäras i land och tömmas i en utslagsvask. Båtägare utan toalett ombord kan gå på en landtoalett eller också gräva ner avfallet på land.

För att målet med att inte tömma i sjön ska kunna nås krävs det att det finns tillräckligt många mottagningsanordningar på land, både sugtömning, utslagsvaskar och landtoaletter. Det är fritidsbåtshamnarnas ansvar att se till att det finns mottagningsanordningar som motsvarar det behov båtägarna har av att lämna sitt avfall i land.

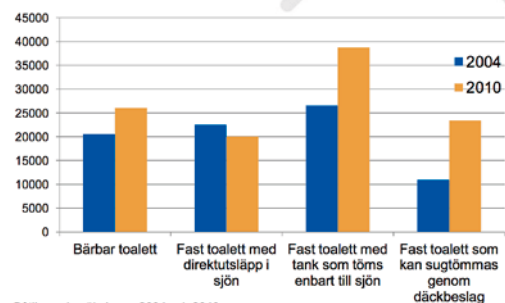
MOTSVARANDE FÖRBUD FÖR FARTYG

Yrkesfartyg – förbud mot att släppa ut toalettavfall på svenskt sjöterritorium sedan 1990-talet. Passagerarfartyg och kryssningsfartyg i Östersjön på internationellt vatten utsläppsförbud för toalettavfall för nybyggda fartyg från 2016, och för befintliga fartyg från 2018.

HELCOM

Helsingforskonventionen eller Helcom är en överenskommelse mellan Östersjöns strandstater om att värna miljön i Östersjön. Helcom har kommit överens om ett utsläppsförbud av toalettavfall i Östersjön. Samtliga Östersjöländer har infört utsläppsförbudet och så även Sverige år 2015.

Antal båtar med toalett 2004/2010

Båtutsläppundersökningen 2004 och 2010

2013-11-28

Under 2013 fanns det 900 000 fritidsbåtar i Sverige, ca 102 000 båtar hade toalett ombord.

Vad kan vår fritidsbåtshamn göra?

Alla fritidsbåtshamnar är skyldiga att sedan 2002 kunna ta emot det avfall som normalt anlöpande båtar har behov av att lämna. I och med utsläppsförbudet ökar behovet av mottagningsanordningar för toalettavfall betydligt. En förutsättning för att förbudet ska kunna efterlevas är att tillräckligt många mottagningsanordningar byggs i fritidsbåtshamnarna. Hur man går till väga och vilka olika tekniska lösningar det finns går det att läsa om i broschyren ”Mottagning av avfall från fritidsbåtar” som går att beställa från Transportstyrelsen, eller ladda ner på www.transportstyrelsen.se/toa.

Vad är en fritidsbåtshamn?

För att veta om hamnen ens faller inom definitionen fritidsbåtshamn är det ett antal kriterier som ska uppfyllas. Alla hamnar som är inrättade för att ge service åt fritidsbåtar och som inte endast är enkla förtöjningsplatser eller små bryggor är fritidsbåtshamnar. Servicebegreppet är inte ett långtgående krav utan det kan räcka med att man underlättat för båtar att ligga där, eller att det finns en ramp eller liknande anordningar. Gästhamn, marina, klubbhamn eller kommunal hamn är exempel på fritidsbåtshamn, de som undantas är naturhamnar.

Utsläppsförbudet – TSFS 2010:96

Definition fritidsbåtshamn – SJÖFS 2001:13 kap 1

Krav på mottagande av avfall för fritidsbåtshamnar – SJÖFS 2001:13 kap 2.

Avfallshanteringsplan – SJÖFS 2001:13 kap 4.

Definition toalettavfall – TSFS 2010:96 Bilaga 1

Foto: Renthay

TILLSYN

Det är Transportstyrelsen som är tillsynsmyndighet för utsläppsförbudet och kraven på mottagande av avfall i hamnarna. Om en båtägare inte har möjlighet att tömma sin båttoalett i en fritidsbåtshamn som normalt anlöps av båtar med ett sådant behov kan denne rapportera detta till Transportstyrelsen via www.transportstyrelsen.se/toa.

Ska vår hamn ha mottagningsanordning för toalettavfall?

Även om hamnen faller inom definitionen fritidsbåtshamn är det inte säkert att man omfattas av kraven på mottagningsanordning för toalettavfall. Varje fritidsbåtshamn ska göra en inventering där man kartlägger hur avfallsbehovet ser ut i hamnen. Hur många båtar är hemmahörande respektive besökande och hur många har behov av att lämna toalettavfall? Utifrån detta underlag får hamnen ta ställning till om mottagningsanordning behövs eller inte, samt beskriva detta i hamnens avfallshanteringsplan.

Hur löser vi mottagandet av avfall i vår hamn?

Om normalt anlöpande båtar har ett behov av att lämna sitt toalettavfall till hamnen så finns det olika alternativ för hamnen att tillgodose detta. Antingen anlägger man en mottagningsanordning eller så kan man samordna avfallsmottagandet med andra hamnar i närheten. Om det finns en mottagningsanordning i en närliggande hamn kan man komma överens om att båda hamnarnas båtar får tömma där, vilket då ska framgå av båda hamnarnas avfallshanteringsplaner. Om det finns många hamnar inom en viss region kan man samordna och gemensamt anskaffa mottagningsanordningar som placeras ut på strategiskt valda platser.

Den som är ansvarig för att mottagningskraven är uppfyllda är den som tar ut en hamnavgift eller annan generell avgift, om ingen avgift tas ut är det fastighetsägaren.

Fritidsbåtshamnen får inte ta ut en särskild avgift från båtägaren som vill tömma sitt toalettavfall, enligt den s.k. No special fee-principen. Finansieringen får ske genom någon form av generell avgift.

Hjälp att upprätta avfallshanteringsplan

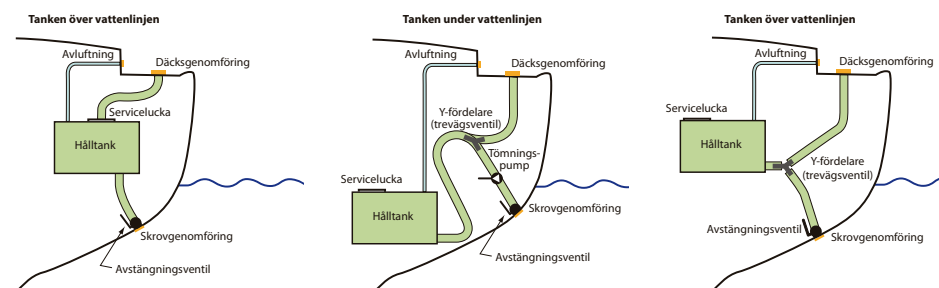
På Transportstyrelsens hemsida finns en mall för hur en fritidsbåtshamns avfallshanteringsplan kan se ut. Via www.transportstyrelsen.se/toa kan hamnen skriva ut blanketten i pdf-format, fylla i och sedan sätta in i sin pärm. Vid eventuell tillsyn ska avfallshanteringsplanen skickas in till Transportstyrelsen.

Vad kan jag som båtägare göra?

Utsläppsförbudet är ett förbud mot att släppa ut toalettavfall i vattnet. Dock finns det inget konstruktionskrav som säger att båttoaletten måste se ut på ett visst sätt. Båttoaletter som enbart kan tömmas i sjön kan ofta byggas om eller så får man sluta använda den och istället gå i land.

Anpassa båttoaletten

I båtens hålltank lagras toalettavfallet tillfälligt. Hålltankar tillverkas av rostfritt stål, aluminium eller plast. Tankvolymen bör anpassas efter användning och vara tillräcklig för att besättningen ska kunna tillbringa några dagar ombord utan att tanken behöver tömmas. Vanligast rymmer de 30-50 liter. Hålltanken töms via en anslutning på däck, ett s.k. "däcksbeslag", till en sugtömningsstation. Däcksbeslaget ska vara anpassat för slangar med en innerdiameter på 38-50mm. Alla slangar bör vara gastäta sanitetsslangar för att slippa oönskade gasutsläpp. För att inte hålltanken ska implodera vid tömning ska en avluftning installeras. Om det är ont om utrymme på båten och därmed svårt att installera en hålltank med anslutning till däck finns det andra alternativ. En torrtoalett som inte kräver någon tillförsel av vatten eller en kemisk toalett med transportabel tank som kan tömmas i en utslagsvask. Det finns även andra alternativ så som förbränningstolett, mulltoa eller vattenbehandlingssystem.

SUGTÖMNINGSSTATIONER OCH UTSLAGSVASKAR

Här finns mer information: www.transportstyrelsen.se/toa

Trycksaker:

Mottagning av avfall från fritidsbåtar (Transportstyrelsen)

Töm inte i sjön (Transportstyrelsen)

Att anskaffa mottagningsanordning för toalettavfall från fritidsbåt (Transportstyrelsen)

SÅ MINSKAR DU PÅVÄXT

Båtbottenfärger har länge varit den främsta metoden för att hålla båtbottnen ren från påväxt. Idag finns det flera andra bra metoder som kan spara både miljö, tid och pengar. Hindra påväxten genom en membranduk vid din båtplats eller genom att lyfta upp båten i en båtlift eller på båtkärra. Tvätta båten i en borsttvätt, över en spolplatta eller för hand. I Östersjön finns en kostnadsfri havstulpanvarning så du vet när du ska tvätta båten. För mer information och anmälan gå till www.havstulpan.se

LOVA-BIDRAG

LOVA bidrag eller bidrag till lokala vattenvårdsprojekt kan sökas av kommuner och ideella sammanslutningar. LOVA ska stödja det lokala arbetet med åtgärder för bättre vattenkvalitet. Kontakta länsstyrelsen där projektet ska genomföras för mer information.

Ren båtbottnen, uppläggning, skötsel och kemikalier

Båtbottenfärger som på kemisk eller biologisk väg förhindrar att havstulpaner, musslor och alger sätter sig fast på båtskrovet räknas som bekämpningsmedel. Färgerna måste därför granskas och godkännas av Kemikalieinspektionen innan de får säljas eller användas. Syftet är att skydda människor och miljö, eftersom bekämpningsmedel kan påverka andra djur och växter än dem som man vill bekämpa.

Kemikalieinspektionen tar vid bedömningen av båtbottnfärger särskild hänsyn till användning i Östersjön eftersom detta hav räknas som en särskilt känslig miljö. Risken för påväxt kan variera lokalt och framför allt varierar den med salthalten i vattnet, vilket leder till att påväxten är kraftigare och att det finns fler påväxtarter på västkusten än på östkusten. Därför finns det olika regler för användning av båtbottnfärger på östkusten och västkusten. För båtar med huvudsaklig förtöjningsplats i Bottniska viken och i insjöar finns det inga godkända båtbottnfärger.

Havs- och vattenmyndigheten har tagit fram riktlinjer för båtbottnentvättning.

Det finns olika metoder för att hålla båtbottnen fri från påväxt.

Tänk på hälsa och miljö

- Använd i första hand mekaniska metoder mot påväxten. Använd inte bekämpningsmedel i onödan.
- Om du väljer bekämpningsmedel – använd godkända medel med rätt användningsområde. De färger som är godkända av Kemikalieinspektionen har ett registreringsnummer och uppgift om vilken behörighetsklass färgen tillhör. Färger i klass 3 får användas av alla. På etiketten finns också viktig information om var och hur medlet ska användas.
- Båtbottenfärger kan innehålla hälsofarliga ämnen. Kemiskt verkande färger innehåller ett eller flera aktiva ämnen (t.ex. koppar). Dessutom kan andra metaller, organiska lösningsmedel och allergiframkallande ämnen finnas i produkterna, och det gäller även fysikaliskt verkande färger. Var därför försiktig när du målar eller tar bort färg! Täckande klädsel, handskar och ett enkelt munskydd kan skydda mot exponering och inandning av färg och slipdamm. Slipdamm och färgrester bör samlas upp och ska behandlas som farligt avfall och lämnas till närmaste miljöstation tillsammans med förpackningen.

TUNGMETALLER OCH ORGANISKA MILJÖGIFTER

Ett av de mest kända organiska miljögifterna är TBT.

TBT är ett mycket giftigt ämne som påverkar många organismer även i låga halter. TBT är också giftigt för människan då det påverkar våra hormoner. TBT har varit förbjudet sedan 1989 för fritidsbåtar men hittas fortfarande där båtskroven tvättas eller slipas. Gamla färglager läcker fortfarande ut gifftet 20 år efter att det målats på. Tänk på att använda skyddsutrustning när du högtrycksspolar eller slipar båtbottnen!

Under 2012 såldes 48 ton bekämpningsmedel eller aktiv substans för användning i båtbottnfärger för fritidsbåtar. De mest använda aktiva substanserna är olika kopparbaserade ämnen. Dessa aktiva substanser läcker ut och sprids i våra vatten.

Att båtbottnfärger är miljögodkända av kemikalieinspektionen innebär inte att de är miljövänliga.

VART TAR ALLA GAMLA BÅTAR VÄGEN?

I en SIFO undersökning från 2009 uppgav tre av tio båtklubbar i Sverige att de hade cirka tre skrotbåtar var.

Skrotning av båtar

Efter snart 100 år med svenskt fritidsbåtliv är det dags för ett system för omhändertagande av uttjänta fritidsbåtar. Mängden båtar skulle kunna varit ett problem mycket tidigare, men det höga andrahandsvärdet och den långa livslängden på båtar har gjort att efterfrågan på båtskrotning inte varit så stort. Dock har de senaste årens lågkonjunktur gjort att marknadsvärdet på begagnade båtar har sjunkit mycket, samtidigt som avgifterna för många båtupställningsplatser stigit.

Nya företag som etablerats med båtskrotning som verksamhet har uppmärksammat båtägare, myndigheter och organisationer på begreppet och på så sätt börjat skapa efterfrågan av skrotning. Majoriteten av båtarna i Sverige är byggda på 70 och 80-talet och då de byggdes fanns inte diskussionen om hur de i en framtid skulle tas om hand då de var dags att skrotas. Båtarna byggdes inte på ett sätt som gör dem lätta att ta isär och sortera, vilket gör att återvinning är mer eller mindre arbetskrävande beroende på slutmottagarens krav på sorteringsgrad.

De flesta av båtarna är små och skulle kunna få lämnas på de kommunala återvinningscentralerna dit alla hittar.

I stort sett alla större båtar som är redo för att skrotas är tillverkade av glasfiberarmerad plast som inte fungerar särskilt bra att elda upp i värmeverk, även om energiinnehållet är högt: Återvinningsföretag som arbetar med återvinning av plast jobbar mycket med att utveckla metoder för att utvinna både glasfiber och oljor ur insamlad glasfiberarmerad plast.

Vad kan jag göra

Det bästa för miljön är att sköta om din båt ordentligt så att den håller länge, men om din båt börjar bli så gammal att den inte längre går att använda eller sälja så finns det några båtskrotningsföretag som kan ta hand om den mot betalning.

En del kommunala återvinningscentraler tar emot båtar om du pratar med dem innan. De stora återvinningsföretagen kan också ofta hjälpa till om du ser till att båten kommer till dem. Kostnaden för skrotningen är olika mellan olika företag och oftast får du boka transporten själv.

Branschorganisationen Sweboat arbetar med att bygga upp ett nationellt system för skrotning av fritidsbåtar. Det planeras att komma igång under 2015 med start i de båtätta regionerna i Sverige. Målet är att bygga upp ett system dit båtägare kan vända sig när det är dags att skrota båten oavsett hur stor eller liten den är. Båtskrotningen kommer ske på ett miljömässigt bra sätt och utföras av professionella företag som ska följa gällande lagar och regler.

Foto: Håll Sverige Rent

DAGS ATT SKROTA

- Prata med din kommunala återvinningscentral om de har möjlighet att ta emot båten.
- Om inte kommunen kan ta emot båten kontakta någon av de privata båtskrotnings- eller återvinningsföretagen.
- Kostnaden för skrotning är olika mellan olika företag.

Båtmiljörådet

Båtmiljörådet är en sammanslutning där myndigheter och organisationer som arbetar med båtlivets miljöfrågor kan utbyta information och erfarenheter. För att sprida vår samlade kunskap vidare till båtlivet har vi nu tagit fram denna lilla miljöguide, med fakta och konkreta tips på hur vi kan hjälpas åt för att få ett miljövänligare båtliv. I korthet presenteras de tre fokusområdena toalettavfall, ren båtbottnen samt skrotning av båtar.

FÖR MER INFORMATION

www.havochvatten.se/fritidsbatar

www.skargardsstiftelsen.se

www.transportstyrelsen.se

www.sweboat.se

www.naturskyddsforeningen.se

www.sjofartsverket.se

www.sxk.se

www.batunionen.com

www.hsr.se

www.kemi.se

www.smtf.se

www.sportfiskarna.se

